

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/230868,Zbrodnia-pomorska-1939-przeczytaj-pamietaj.html>
27.02.2026, 01:47

Zbrodnia pomorska 1939 - przeczytaj, pamiętaj!

2 października obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckiej Zbrodni Pomorskiej 1939 roku.

[Zbrodnia pomorska](#)

02.10.2026

Zbrodnia pomorska 1939 była przede wszystkim eksterminacją dziesiątek tysięcy przedstawicieli polskiej ludności cywilnej rozstrzelanych w ramach „Intelligenzaktion”, ale także rolników, robotników i rzemieślników zamordowanych przez niemieckich sąsiadów z chęci zemsty czy chciwości. Na Pomorzu zgodnie z nazistowską maksymą, że „zdrowe zwierzęta zabijają chore”, zamordowano także tysiące chorych psychicznie w dołach śmierci w Piaśnicy, Szpęgawsku, Mniszku, Chojnicach. Zbrodnia niemiecka na ziemi pomorskiej to także eksterminacja co najmniej 600 obywateli polskich pochodzenia żydowskiego. Zanim mechanizm Zagłady i ludobójstwa został rozwinięty na Wschodzie po 1941 r., został wcielony w mniejszej skali na terenie okupowanej Polski w pierwszych dniach okupacji.

We współczesnej historiografii warto odejść od terminologii sprawców (*Intelligenzaktion*, *Gewaltaktion*, *Säuberungsaktion*, *Ausrottungsaktion*), która, zgodnie z systemem państwa totalitarnego, zmieniała znaczenie wyrazów, masowe zabijanie nazywając „akcją”, a morderstwa – „likwidacją” (nie likwiduje się człowieka), „ewakuacją” lub „specjalnym traktowaniem” (*Sonderbehandlung*). Terminologia sprawców, choć wiele nam mówi o nich samych, nie zawsze powinna być przejmowana przez współczesnych historyków do nazwania wydarzenia historycznego. To była zbrodnia, nie „akcja”. Selbstschutz Westpreussen został podzielony na sześć inspektoratów w obrębie niemal całego przedwojennego województwa pomorskiego, a nie w ramach Okręgu Rzeszy Gdańsk – Prusy Zachodnie, który jeszcze wtedy nie istniał. Dekret o wcieleniu ziem polskich do Rzeszy wszedł w życie dopiero 26 października 1939 r., kiedy akcja eksterminacyjna już się rozpoczęła. Dlatego właściwe wydaje się użycie przymiotnika „pomorska” do określenia terytorium, na którym doszło do masowych mordów. Zbrodni dokonano w pierwszych czterech miesiącach okupacji. Główne organy egzekucyjne zostały rozwiązane w 1939 r., dlatego, choć w pojedynczych przypadkach rozstrzeliwania mogły trwać do początku następnego roku, należałoby w nazwie stosować tylko rok 1939.

(fragment broszury IPN)

Zachęcamy do obejrzenia wypowiedzi naukowców:

Wysłuchaj rozmowy z dr. hab. Tomaszem Ceranem:

W księgarni internetowej dostępne są następujące publikacje:

- [„Biuletyn IPN” 9/2025. Straty wojenne](#)
- [Zbrodnia pomorska 1939. Początek ludobójstwa niemieckiego w okupowanej Polsce](#)
- [Zbrodnia pomorska 1939. Dokumentacja terroru niemieckiego. Tom 1](#)
- [Polaków trzeba nauczyć, kto tu jest panem! Polityka germanizacyjna niemieckich władz okupacyjnych na Pomorzu \(1939-1945\)](#)
- [Zbrodnie w Mniszku-Grupie 1939-1940](#)
- [Radzim 1939. Zbrodnie w obozie Selbstschutz Westpreusen](#)
- [Las Zajączek 1939-1945. Niemiecka zbrodnia na Pomorzu Gdańskim z lat II wojny światowej](#)
- [Okupacja niemiecka w powiecie starogardzkim w latach 1939-1945](#)
- [W cieniu Einsatzgruppen. Volksdeutscher Selbstschutz w okupowanej Polsce 1939-1940](#)

Polecamy bezpłatne materiały. W przypadku tytułów w innych wersjach językowych (EN, DE) zachęcamy do podzielenia się wiedzą ze znajomymi spoza Polski.

- [Zbrodnia pomorska 1939 \(EN, DE\)](#)
- [„Naukę w języku polskim trzeba całkowicie i brutalnie wytępić...”. Straty osobowe pomorskiego nauczycielstwa 1939-1945 \(EN, DE\)](#)
- [Pomorscy pedagodzy. Ofiary II wojny światowej](#)
- [Polska pod okupacją 1939-1945, t. 1](#)
- [Polska pod okupacją 1939-1945, tom 2](#)
- [Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce Intelligenzaktion](#)

W zapowiedziach wydawniczych znajduje się tłumaczenie książki *W cieniu Einsatzgruppen. Volksdeutscher Selbstschutz w okupowanej Polsce 1939-1940* na język niemiecki. [Wkrótce w sprzedaży.](#)

- Polecamy tekę edukacyjną [Zbrodnia pomorska](#)
 - Zapraszamy na portal internetowy [zbrodniapomorska1939.pl](#)
 - Zapoznaj się także z artykułami na temat Zbrodni Pomorskiej na portalu [przystanekhistoria.pl](#)
- [Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Powiązane wiadomości

-

Trzeba dostrzegać cały las, nie tylko najwyższe drzewa

Zbrodnia pomorska

Polecamy